

77233457-8	07/05/2021	אי נדקס העמק והגליל - עפולה	עמוד 24	1	25.59x33.82
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציורו - 80790					

הרצל האחר

יום השנה ה-117 לפטירתו של חוזה המדינה בנימין זאב הרצל שיחול בעוד כחודשיים ובצל המחלוקות בין המדינה החילונית לאזרחיה החרדים, זה הזמן המתאים לבחון היבטים נוספים בסוגיית זיקתו ליהדות של האיש שניבא את הקמת המדינה ושאינו עיר ואזור שלא מנציחים את שמו. והוא היה קרוב ליהדות משנית לחשוב וגם צפה את השואה הרבה לפני שהתרחשה

הרצל על מרפפת מלון "ארבע העונות" בבאזל

בנימין זאב הרצל. כיבד את היהדות

קברו של הרצל בהר הנושא את שמו בירושלים

מאת מנחם רהט

מכל האישים שתמכו לפני למעלה ממאה שנה ברעיון הציוני, דווקא דמותו של בנימין זאב הרצל, מייסד התנועה הציונית (שבכ" בתמוז, ימלאו 117 שנה לפטירתו), עוררה מחלוקת קיצונית בקרב היהדות הנאמנה. היחס אליו בקרב שלומי אמוני ישראל, נע בין בוז וזילות, לבין הערצה וסגידה. כך, למשל, נהג אחד האדמו"רים החשובים בדורו להצמיד לשמו את הגידוף י"מ"ש. לא פחות. אחרים כינוהו כופר בעיקר "משיח שקר". מנגד נהו אחר רעיונותיו של מחולל התנועה הציונית רבים וטובים, דוגמת רבי שלמה הכהן מווילנא, מענקי התורה בדור ההוא (בעל "חשק שלמה", ומי שהעניק "הסכמה" למשנה ברורה של החפץ חיים), שהתייחס ל"מלך היהודים" בחיבה עצומה: בקבלת פנים שערכו לכבודו יהודי וילנא, העניק לו "הכהן הגדול" (כך כונה הגר"ש הכהן) תשורה מקורית: ספר תורה קטן וברכת-כהן: "ספר תורה זה יוליך אותנו לארץ ישראל!". ומחמת הערכתו את הרצל כיבדו בקימה, כפי שמכבדים תלמיד חכם. דמויות רבניות נוספות מהמעלה הראשונה, ובהם הרב מוהילבר והרב ריינס, קבעו שמי שדוגל בשיבה לארץ ישראל אינו יכול להיות אנטי דתי ורבים אחרים.

עומק יהודי. את ממצאיו המפתיעים, שחלקם חושפים עיוותים והעלמות של כתבים ואמירות המציגים את הרצל באורו האוטנטי, ריכז בספרו המרתק "הרצל - קריאה חדשה" (בהוצאת ידיעות-ספרים, 2008), בו הוכיח שדמותו סולפה ועוותה עד כדי הצגתו ככופר בעיקר - ולא היא. וייס מציין כי הרצל סג את רעיונותיו הציוניים הבסיסיים מסבו יעקב הרצל, שעמד בקשר עם הרב יהודה אלקלעי, אשר גרס כי מאמר חז"ל: "כלו כל הקיצין ואין הדבר תלוי אלא בתשובה" (סנהדרין צ"ז), מבהיר שאולת ישראל תלויה בשיבה (שיבה - תשובה) לא". הרצל הקפיד לקרוא לא"י - "ארץ אבותינו". לא מן הנמנע שבחר להתנסח כך בהשפעת החינוך היהודי שקיבל בבית הספר היהודי עד גיל בר המצווה, וביקוריו בבית הכנסת בבודפשט, בו גם עלה לתורה בהגיעו למצוות וקרא בהפטרה. דווקא בשבת שלפני הקונגרס הציוני הראשון, מצא הרצל לנכון להגיע לבית הכנסת בבאזל. "מתוך כבוד לדת הלכתי בשבת שלפני הקונגרס אל בית הכנסת", כתב ביומנו. "ראש הקהילה קרא לי לעלות לתורה. כשעליתי אל הבימה הייתי נרגש יותר מאשר בכל ימי הקונגרס. המלים המעטות של הברכה העברית חנקו את גרוני מהתרגשות, יותר מאשר נאום הפתיחה ונאום הנעילה וכל ניהול הדיונים".

"שום כוונת זדון של חילול הקודש"

וייס מזכיר לנו כי הרצל בנאום הפתיחה שלו בקונגרס הציוני הראשון, אמר כי "הציונות היא חזרה ליהודיות, עוד קודם היותה חזרה לארץ היהודים (עמ' 76). המונח יהודיות מתורגם בזמננו לזהות יהודית. התנאי ההכרחי למדינה העתידית הוא מבחינתו חזרה ליהודיות (עמ' 86). באותו נאום הבטיח כי אין בלבו "שום כוונת זדון של חילול הקודש" (עמ' 81), וכותב ביומנו: "משום כך רוצים אנו לחזור ולהתכנס בתוך היהודיות ושוב לא ניתן להשליך אותנו מן המעוז הזה" (עמ' 87).

הרצל, יש להודות, לא היה יהודי אורתודוקסי, אבל רחש כבוד ליהדות האורתודוקסית: "האורתודוקסיה קיימה ושימרה את הדת היהודית מתוך ייסורים שאין לתאר, בלי אופורטוניזם עוקפני והייתה קשת עורף, נאמנה ובלתי נכפפת" (עמ' 88). מספר פעמים ניסח כך את יחידותו של עם ישראל: "עם האלוהים העתיק" (עמ' 90), שעמד כמעט אלפיים שנה מול רדיפות אנטישמיות: "על פני מרחביו של כדור הארץ יש לחפש נקודה, שבה עם האלוהים העתיק אינו נתון לקללה ורדיפות" (עמ' 124).

לאחר שנגמל ממשוגות נעוריו, התאהב בעמו ומאז כינה אותו בחיבה עמוקה: "העם היהודי שלי" והתעקש לטעון: "אנחנו עם, עם אחד" (עמ' 77). ביומנו כתב: "אלוהים לא היה מקיים את עמנו זמן רב כל כך, לולא נועד לנו ייעוד כלשהו בתולדות האנושות" (עמ' 91), וכעבור יומיים הוסיף ביומנו: "מדינת היהודים היא צורך העולם". הרצל מייחל לתיקון העולם בידי העם היהודי: "העולם

הסוברים ש"ברלין היא ירושלים", סופם שיביאו על עמם "רוח סופה וסער" שתעקרם ממקומם. אבל היו גם רבנים שקבעו, בתגובה לפעילותו הציונית של הרצל, כי יש לדחות את השיבה לציון לאחרית הימים ובהם הרש"ר הירש מפרנקפורט, רבה של אנגליה הרמן אדלר, רבה של פריז לזר איזידור, הפילוסוף הרמן כהן ואחרים (עמ' 129-131).

הרצל היה יהודי גאה ביהדותו. כשנפגש באחרית ימיו עם האפיפיור, העז לחרוג מכללי הטקס: נמנע מלכרוע ברך מול הצלב שעל חזה האפיפיור וסירב לנשק את ידו המושטת. ערב פגישתו עם הקיסר הגרמני, כתב לו: "סוד אלוהים פרוס עלינו בשעות הרות עולם אלה. כשאלוהים עמנו, אין מורא" (עמ' 153). זהו הרצל האחר. גאה בזהותו היהודית. לא מה שחשבנו.

בשחרורנו משתחרר, בעושרנו מתעשר, ומתגדל בגדולתנו. ומה שאנחנו ננסה שם (במדינת היהודים) רק למען שגשוגנו שלנו, יפעל פעולה אדירה ומעשירה לטובת כל בני האדם כולם" (עמ' 91-92).

אבל הרצל הכיר את עמו ופקפק אם ייענו ליוזמתו. "אסירים ותיקים אינם עוזבים ברצון את בית כלאם" (עמ' 128) והזהיר שהמשך השהייה בגלות הממאירה יוביל לכך ש"כולנו נצטרך לענוד שוב את הטלאי הצהוב" (עמ' 127). מצמרר לחשוב שהרצל חזה כמה עשרות שנים טובות לפני השואה את מוראותיה. הוא, אגב, לא היה היחיד שחזה את השואה. גאון ישראל מר"ן רבי מאיר שמחה הכהן מדווינסק, שחי בימיו של הרצל והתייחס בחיבה לרעיון ישוב הארץ (אך לא יצר קשר עם הרצל והתנועה הציונית), כתב באותה תקופה בדיוק כי אלה